

Archeologisch metaaldetectie- onderzoek naar het Canadese kamp bij kasteel Oud-Poelgeest te Oegstgeest

Pierre van Grinsven
Ruurd Kok
Han Maksymiak

**Archeologische Vereniging Rijnstreek,
Afd. 6 van de Nederlandse Archeologievereniging AWN**

**Archeologisch metaaldetectie-onderzoek naar het Canadese kamp bij kasteel Oud-
Poelgeest te Oegstgeest**

AWN-Afdeling Rijnstreek
Renus Reeks 20

Pierre van Grinsven, Ruurd Kok, Han Maksymiak

2021

Colofon

Renus Reeks 20: Archeologisch metaaldetectie-onderzoek naar het Canadese kamp bij kasteel Oud-Poelgeest te Oegstgeest

Auteurs: Pierre van Grinsven, Ruurd Kok en Han Maksymiak

Eindredactie: Piet de Baar

ISSN: 1569-7444

Productie: Sidestone Press / www.sidestone.nl

Copyright: Archeologische Vereniging Rijnstreek, afdeling 6 van de AWN

De Renus Reeks is een uitgave van de Archeologische Vereniging Rijnstreek, afdeling 6 van de Nederlandse Archeologievereniging. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de Archeologische Vereniging Rijnstreek of haar opvolger in rechte.

Archeonlaan 1A
2408 ZB Alphen aan den Rijn
awnrijnstreek@hotmail.com
www.awn-archeologie.nl/06

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van de provincie Zuid-Holland in het kader van Publieksbereik Archeologie en een financiële bijdrage van het hoofdbestuur van de AWN.

Inleiding

Bij een inventarisatie van bij archeologisch onderzoek aangetroffen oorlogsvondsten werd in 2011 geconstateerd: “Opvallend is de geringe aandacht van amateurarcheologen voor archeologie van de Tweede Wereldoorlog”.¹ Ter gelegenheid van het Westerheem-themanummer over Archeologie van de Tweede Wereldoorlog is in 2014 een enquête gehouden onder amateurarcheologen om te onderzoeken waarom ze zich wel of waarom juist niet bezighouden met archeologisch onderzoek naar de oorlogsjaren.² Veel amateurarcheologen bleken niet goed op de hoogte van de in hun regio aanwezige oorlogssporen. Zo gaf de AWN-afdeling Rijnstreek aan dat in haar werkgebied geen oorlogsresten aanwezig zijn, met de kanttekening dat gebieden met deze resten niet toegankelijk zijn voor onderzoek, zoals bunkers in de duinen en het vliegveld Valkenburg. In Leiden en omgeving zijn echter zeker oorlogssporen te vinden en zo ontstond bij de tweede auteur de wens om samen met de AWN-afdeling Rijnstreek eens een van deze terreinen te onderzoeken.

Een foto in een boek over kasteel Oud-Poelgeest³ deed de rest: de in mei 1945 in een boom aangebrachte inkerwing als stille getuige van het Canadese kampement dat hier heeft gelegen.

Afb. 1.1. Inkerwingen in een boom op het terrein van Oud-Poelgeest.

Zo ontstond het plan om samen met vrijwilligers van AWN-Rijnstreek een metaaldetectie-onderzoek te doen naar de resten van dit kampement. Daarmee ging ook een al langer gekoesterde wens in vervulling om eens samen met metaaldetectorzoekers onderzoek te doen op een vindplaats uit de oorlog.

Na diverse overleggen met de AWN, toestemming van de RCE, gemeente en terreineigenaar is het onderzoek in april 2015 en mei 2017 uitgevoerd; in 2015 op enkele dagen na exact 70 jaar nadat de Canadese bevrijders van Leiden en Oegstgeest hun tenten opsloegen op het landgoed.

Doel en opzet van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek is het in kaart brengen van wat er in het terrein van Oud-Poelgeest bewaard is gebleven aan resten uit de Tweede Wereldoorlog in het algemeen en van het Canadese kampement in het bijzonder. Dergelijke resten vormen tastbare relictten van oorlog en bevrijding in de Leidse regio en kunnen als zodanig een rol spelen in het (blijven) vertellen en beleven van de

¹ Kok & Wijnen, 2012.

² Kok, 2014.

³ Lugt, 2014.

lokale oorlogsgeschiedenis. Het verhaal van de oorlog vormt een van de vele tijdlagen en verhaallijnen op het terrein van kasteel Oud-Poelgeest.

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd, waarbij beschikbare historische bronnen zijn bestudeerd om een beeld te schetsen van het gebruik van het terrein tijdens de oorlogsjaren, met nadruk op de periode van het Canadese kampement. Ook is gekeken naar het risico op de aanwezigheid van explosieven. Krantenartikelen geven informatie over de diverse opsporingswerkzaamheden in de jaren 1988, 1989, 1996 en 1997. Hieruit blijkt dat munitie vooral is aangetroffen in slootbagger langs waterkanten en dus oorspronkelijk in het water moet zijn gedumpt.

Onderzoeksgebied

Het landgoed van Oud-Poelgeest (Poelgeesterweg 1, 2341 NM Oegstgeest) telt naast het kasteel vier andere monumenten: het koetshuis, de kapel, het boswachtershuis en de poort. Stichting Oud-Poelgeest is de beheerder van het landgoed. Het landgoed heeft een oppervlakte van 10 ha en is vrij toegankelijk.

Verwachting

Op het terrein van kasteel Oud-Poelgeest hebben vanaf 8 mei 1945 het *1st Anti-Tank Regiment* en het *2nd Light Anti Aircraft Regiment* hun tenten opgeslagen. Deze regimenten maakten bij de bevrijdingsoperaties in het voorjaar van 1945 deel uit van de *1st Canadian Infantry Division*. Deze divisie was op 11 april 1945 de IJssel overgestoken en had op 17 april Apeldoorn bevrijd. Het is vooralsnog onbekend hoeveel manschappen op het kasteelterrein hebben gebivakkeerd en wanneer ze weer zijn vertrokken.

Op basis van foto's van het kampement (onder meer in de collectie van Erfgoed Leiden en Omstreken) wordt verwacht dat het kampement zich bevond in het bosperceel ten zuidwesten van het kasteel. Dit perceel heeft een globale oppervlakte van 2,9 ha.

Eventuele vondsten van het Canadese kampement bestaan naar verwachting uit verloren klein materiaal en afval. Naar verwachting kunnen de volgende functiegroepen worden aangetroffen:

- Kleding: (uniform)knopen, gespen, (baret)insignes
- Persoonlijke eigendommen: kleingeld, ringen, kettinkjes etc.
- Gereedschap: boutjes, moertjes etc.
- Eetgerei: onderdelen van bestek
- Wapens en uitrusting: hulzen, toebehoren van wapens, onderdelen van munitiekisten
- Voertuigonderdelen: onderdelen van vrachtwagens
- Constructiemateriaal: tentharingen, ringen van tentdoek etc.

Grote, complete en nog bruikbare voorwerpen worden niet verwacht: deze zullen door de Canadezen zijn meegenomen bij het opbreken van het kampement of na de oorlog zijn opgeruimd/verzameld.

Bekend is dat er na de oorlog op het kasteelterrein een aantal keren onderzoek is gedaan naar niet-gesprongen explosieven en dat er ook door metaaldetectorzoekers is gezocht. Vooralsnog zijn geen vondsten van metaaldetectorzoekers bekend die afkomstig zijn van het terrein.

1. Het onderzoek van april 2015

Dit onderzoek betrof het noordwestelijk deel van het park.

Afb. 2.1. Het park Oud-Poelgeest met in het midden het kasteel (Google earth).

Het is een open toegankelijk park met een begroeiing van zware bomen en veel struikgewas. Het viel door de bodembegroeiing en bomen ook niet mee om een goed meetsysteem in vakken uit te zetten. Door de hoge bomen kon ook niet met een GPS-systeem worden gewerkt.

Er is een meetsysteem van vakken van 20 bij 25 m uitgezet, dat is weergegeven in afb. 3.

Afb. 2.3. Indeling van de dertig vakken van 20 bij 25 m.

Bij het systematische metaaldetectie-onderzoek is door zes ervaren detectorzoekers gericht gezocht naar metaalvondsten aan of nabij het maaiveld. Er is niet dieper gegraven dan circa 30 cm onder maaiveld. Om zicht te kunnen krijgen op de vondstspreading en zo eventueel uitspraken te kunnen doen over ligging en inrichting van het Canadese kampement, zijn in het onderzoeksgebieden (1,5 ha) in totaal dertig vakken uitgezet van 20 x 25 m. De vondsten zijn per vak systematisch verzameld en geregistreerd (één vondstnummer per vak). Ook vondsten die ouder en jonger zijn dan de Tweede Wereldoorlog zijn verzameld. Een paar sfeerimpressies zijn gegeven in onderstaande afbeeldingen.

Afb. 2.4. Het detectieonderzoek in volle gang. Afb. 2.5. De vondsten worden verzameld.

De volgende AWN-leden hebben meegedaan aan het onderzoek:

Peter Bakker; vak A1, B1 en D1, en samen met Ed der Nederlanden E1 en F1

Ed der Nederlanden vak A2, B2, E3 en E4 (beide geen vondsten)

Han Maksymiak; vak A3, B3 en C3

Rob de Graaf; A4, B4 en C4

Joost Dingemans; vak A5, en samen met Dana van der Heijden en haar moeder B5, C5 en D5

Nick Warmerdam en zijn vriendin: C1

Dana van der Heijden en haar moeder: vak E2.

Van de AWN waren verder nog aanwezig voor vondstverwerking en verder uitlijnen van het meetsysteem: Bert Zandbergen, Piet de Baar en Hans-Willem van der Leeuw.

Ruurd Kok als initiatiefnemer en Pierre van Grinsven als projectleider voor de AWN afd. Rijnstreek.

De resultaten

In totaal zijn dertig vakken uitgezet, waarvan er 25 zijn onderzocht. In 22 vakken zijn vondsten aangetroffen; drie vakken waren leeg (de vakken A4, B4 en C2). Er zijn uiteindelijk 22 vondstnummers uitgegeven voor 262 vondsten. In de onderstaande tabel zijn de vondstnummers per vak weergegeven.

vondstenlijst				
Id	inhoud	put	vlak	vnr
1	metaal	A	1	1
2		A	2	2
3		A	3	3
4		A	4	4

vondstenlijst				
Id	inhoud	put	vlak	vnr
5		A	5	5
6		B	1	6
7		B	2	7
8		C	4	8
9		C	3	9
10		D	3	10
11		C	1	11
12		B	3	12
13		B	5	13
14		C	5	14
15		D	2	15
16		E	1	16
17		D	1	17
18		D	4	18
19		D	5	19
20	leeg	B	4	
21	leeg	C	2	
22	leeg	E	3	
23	leeg	E	4	
24	niet gedaan	E	5	
25	niet gedaan	F	4	
26	niet gedaan	F	5	
27		F	1	20
28		E	2	21
29		D	2	22

Tabel 1. De vondstenlijst.

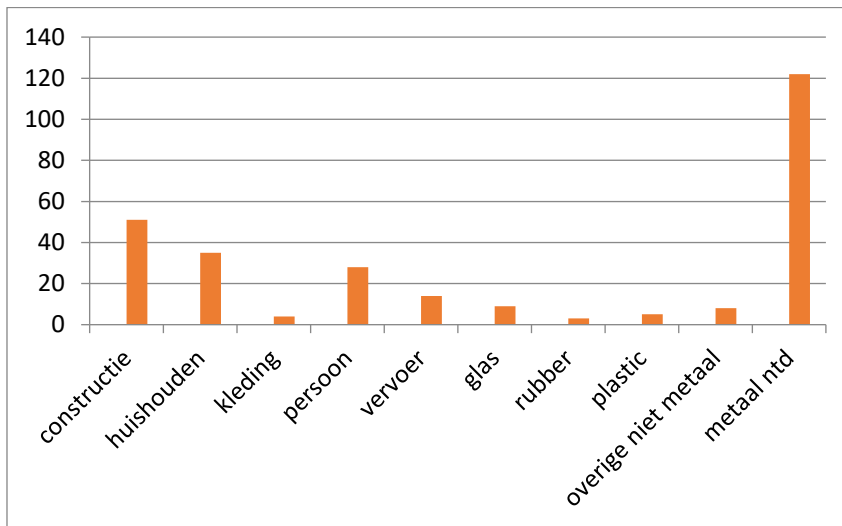
In totaal is er ruim 22 kg aan metaalvondsten verzameld.

De datering van de metaalvondsten is problematisch. Omdat het gaat om oppervlaktevondsten kunnen ze enkel op basis van opschriften en/of typologische kenmerken worden gedateerd. Voor diverse vondsten geven opschriften een datering. Het meeste materiaal heeft echter geen opschriften en is gedurende lange periode in gebruik (geweest), waardoor niet te bepalen valt of het uit de oorlogsjaren dateert of niet. Dit geldt in het bijzonder voor eet- en drinkgerei. De meeste vondsten dateren waarschijnlijk uit de periode na de oorlog en kennen bovendien een grote verscheidenheid.

Functiegroepen

Bij de determinatie zijn de metaalvondsten onderverdeeld in zes functiegroepen, te weten: wapens en toebehoren, constructie, huishouden, kleding, persoonlijk en vervoer (tabel 2). Binnen deze categorieën is aangegeven of een vondst van militaire oorsprong is. Uit het overzicht van de metaalvondsten blijkt dat de overgrote meerderheid van het metaal helaas

niet aan een functiegroep kon worden toegewezen. Hieronder vallen uiteenlopende stripjes, plaatjes, ringetjes en dergelijke. Het meest voorkomend is de categorie constructie, waaronder al het materiaal wordt verstaan dat met bouw te maken heeft, zoals spijkers en schroeven, deur- en raambeslag etc. Huishouden spreekt voor zich en bestaat veelal uit keukengerei zoals (fragmenten van) borden, bakjes, deksels, pannen etc. De categorie persoonlijk omvat sieraden, munten en persoonlijke verzorging. De categorie vervoer behelst voornamelijk auto- en fietsonderdelen. In het overzicht zijn ook de niet-metaalvondsten opgenomen, zoals glas, rubber, plastic en overig.

Afb. 2.6. Aantallen vondsten per categorie.

De vondstdichtheid is aangegeven in afb. 2.7.

Afb. 2.7. Aantal metaalvondsten per vak.

Een meer gedetailleerde opsomming is gegeven in Tabel 3.

		Vondst dichtheid						
	vak	totaal	huishouden	constructie	kleding	vervoer	persoon	militair
	A-1	20	3	10	1	0	0	1
	A-2	10	1	2	1	2	1	0
	A-3	12	0	6	0	0	3	0
	A-4	0						
	A-5	20	4	2	0	0	3	2
	B-1	18	1	2	0	2	5	0
	B-2	11	2	3	0	0	1	0
	B-3	9	1	2	0	0	0	0
	B-4	0						
	B-5	19	0	0	0	1	0	0
	C-1	33	3	11	0	5	2	0
	C-2	0						
	C-3	12	1	1	0	0	3	0
	C-4	1						1
	C-5	6	2					
	D-1	18	1	2	0	1	1	1
	D-2	15	1	2			2	
	D-3	6	1	3			1	
	D-4	11	3	1				
	D-5	18	3	1		1		
	E-1	13	2	2		1		
	E-2	5						
	E-3	0						
	E-4	0						
	E-5	niet gedaan						
	F-1	20	5	2	0	1	4	
	F-2	niet gedaan						

	F-3	niet gedaan					
	F-4	niet gedaan					
	F-5	niet gedaan					

Tabel 3. Aantallen vondsten per vak en categorie.

De vondstdichtheid neemt af naarmate men verder van het kasteel af komt. Er is een complete dataset beschikbaar als Access-bestand; deze is te vinden op de website van de AWN-afd. Rijnstreek.

Tweede Wereldoorlog

Afgezien van de munitievondsten kunnen slechts vier vondsten met zekerheid in de oorlogsjaren worden gedateerd.

Het gaat om een zinken oorlogsmuntje (10 cent), de knoop van een uniformjas, een monddeksel en een gesp. Alleen de laatste drie vondsten zijn militair van aard. Alle drie zijn afkomstig uit het Nederlandse leger. De knoop is door de klimmende leeuw duidelijk herkenbaar als onderdeel van een Nederlands uniform.

Afb. 2.8. Knoop Nederlands uniform (foto Leo den Hollander).

Het monddeksel, ook wel loopbeschermer genoemd, bood bescherming aan de loop van het Nederlandse geweer M95.

Afb. 2.9. Loopbeschermer voor geweer M95 (foto Leo den Hollander).

Bij het gevonden exemplaar ontbreekt de zogenaamde korrelbeschermer, het beugeltje dat de korrel – het uitsteeksel op het uiteinde van de geweerloop – beschermde wanneer het monddeksel op de loop was aangebracht.

Afb. 2.10. Gesp gebruikt in het Nederlandse leger (foto Leo den Hollander).

Ook de gesp is onderdeel van een Nederlandse uitrusting. Het betreft de gesp waarmee de lengte van de draagriem van een draagzak tot gasmasker op lengte versteld kon worden. Die is zowel gebruikt op de bereden als onbereden versie van de gasmaskertas voor gasmasker G. De Nederlandse vondsten kunnen in de meidagen van 1940 zijn achtergelaten, toen verschillende Nederlandse eenheden op en rond het kasteel actief zijn geweest. Het monddeksel kan ook later in de bodem terecht zijn gekomen, aangezien het Nederlandse geweer als buitwapen door de Duitsers kan zijn gebruikt.

Daarnaast zijn 33 hulzen gedetermineerd. De determinatie is uitgevoerd door Han Maksymiak, met behulp van het forum van www.bodemvondstenwereld.nl. Om veiligheidsredenen zijn deze vondsten apart gehouden, waarbij ze per abuis geen vondstnummer hebben gekregen. Een overzicht van de hulzen is opgenomen in tabel 4.

Huls type	Bodemstempel	Fabrikant	Land van herkomst	Productie
9x19 parabellum	B ^ E 43	Royal Ordnance Factory,Blackpole, Worchestershire	Groot Brittannie	1
9x19 parabellum	? 42			1
9x19 parabellum	H ^ N 43	ROF, Hirwaun, South Wales	GB	1
9x19 parabellum	H ^ E 43	ROF, Blackpole, Worschestershire	GB	1
9x19 parabellum	H ^ N 43	ROF, Hirwaun, South Wales	GB	1
9x19 parabellum	D1 44			1
9x19 parabellum	H ^ N 42	ROF, Hirwaun, South Wales	GB	1
9x19 parabellum	B ^ E 43	ROF, Blackpole, Worschestershire	GB	1
9x19 parabellum	H ^ N 42	ROF, Hirwaun, South Wales	GB	1
9x19 parabellum	B ^	ROF, Blackpole, Worschestershire	GB	
9x19 parabellum	R ^ L 43 # 380	ROF, Woolwich, Arsenal, Kent	GB	1
56 x 7.7	D1-Z-1943	Defence Industries, Verdun	Canada	1
57 x 8	P163-S*-37-11	Metallwarenfabrik Treuenbritzen, Selterhof	Duitsland	1
niet heel	onleesbaar			
niet heel	onleesbaar			
53 x	24-24-A60-72		Nederland	1
53 x	1886		Nederland	1
53 x	onleesbaar		Nederland	
52 x 6.50	* SMI * 924	Società Metallurgia Italie Campo Tizorro	Italie	1
56 x	B ^ E-1942-#-G	ROF, Blackpole, Worschestershire	GB	1
niet heel	V11-1943			1
niet heel	190-35-P-S*			1
niet heel	43-V11-CP	Crompton Parkinson Ltd, Guisely, Yorkshire	GB	1
niet heel	1943-V11-R ^ L	Royal Laboratory, Woolwich, Arsenal,Kent	GB	1
niet heel	onleesbaar			
niet heel	1943-H ^	ROF,Hirwaun, South Wales	GB	1
56 x 7.7	1943-V11-11			1
56 x 7.7	1943-V11-GB	Greenwood and Battley, Leeds	GB	1
56 x 7.7	1943-V11-U			1
56 x 7.7	30-30-D-13			1
56 x 7.7	44-V11-RG	ROF, Radway Greenb, Cheshire	GB	1
56 x 7.7	1943-V11-U			1
56 x 7.7	1943-V11-U			1

Tabel 4. Overzicht hulzen.

Het merendeel van de munitie is van geallieerde makelij: van vijftien hulzen is een Britse producent achterhaald, en van drie een Canadese. Slechts drie stuks zijn Nederlands en twee Duits. Eén huls is van Italiaanse herkomst, wat bijzonder opvallend is. Waarschijnlijk betreft het hier door de Duitsers gebruikte munitie. Bij het geallieerde materiaal zijn twee kalibers aangetroffen. De 9x19 mm munitie (elf stuks) werd gebruikt in karabijnen, pistolen en machinepistolen zoals de stengun. De 7.7x56mmR hulzen (ook aangeduid als .303 British; negen stuks) werden onder andere gebruikt in het Lee-Enfield geweer en de brengun. Opvallend is een complete clip met vijf patronen van dit kaliber. De hulzen zijn niet afgevuurd, op een enkele huls na. Dit wijst erop dat de munitie in het kamp verloren is gegaan, bijvoorbeeld bij het schoonmaken van wapens.

Afb. 2.11. Foto van soldaten in het Canadese kamp.

Als we kijken naar de foto van de Canadese soldaten rond een tafel vol etenswaren, is het goed mogelijk dat een deel van het gevonden civiele materiaal, zoals eetgerei, ook in het Canadese kampement is gebruikt. Aangezien het gaat om detectievondsten en om materiaal met een lange gebruiksperiode, vallen dergelijke vondsten echter niet zonder meer toe te wijzen aan het kampement.

Naoorlogs

Het merendeel van de aangetroffen vondsten dateert waarschijnlijk uit de periode na de Tweede Wereldoorlog. Enkele opmerkelijke vondsten zijn een plaatje en een medaille.

Afb. 2.12. Merkplaatje Excelsior.

Het driehoekige plaatje heeft als opschrift 'Excelsior, Nederlands Fabricaat, Meterfabriek Dordrecht, 1960' (afb. 2.12). Deze fabriek was bekend om zijn stofzuigers. Op internet zijn oude stofzuigers te vinden die waren voorzien van een dergelijk plaatje. Hoe een stofzuigerplaatje in het bos terecht komt, is onduidelijk.

Afb. 2.13. Medaille Sint Jorismarsen.

Een naoorlogse vondst die zeer karakteristiek is voor het park van Oud-Poelgeest is de medaille van de Sint Jorismarsen.⁴ Dit scoutingevenement werd jaarlijks vanaf 1946 tot en met 2012 georganiseerd en er namen duizenden scouts aan deel. Vanaf 1963 was Oud-Poelgeest het vertrekpunt. Het landgoed rond kasteel Oud-Poelgeest werd omgebouwd tot een Scoutingterrein vanwaar de groepen startten voor de wandelroutes van 5, 10 en 15 km. In het park werden tenten opgezet en vonden diverse activiteiten plaats. De gevonden medaille is uitgereikt aan een deelnemer na het volbrengen van zijn/haar 10^e wandeling. Ook een deel van de andere vondsten is waarschijnlijk afkomstig van scoutingactiviteiten, die daar zo'n vijftig jaar lang hebben plaatsgevonden.

Afb. 2.14. Plaatje rijwielbelasting 1938.

Een andere leuke vondst is een rijwielbelastingplaatje⁵ voor het jaar 1938-1939.

⁴ Sint Joris Challenge: *Geschiedenis*. Op 11 mei 2016 ontleend aan:
<http://www.sintjorischallenge.nl/informatie/geschiedenis>

⁵ *Rijwielbelasting.nl*. Op 11 mei 2016 ontleend aan:
<http://www.rijwielbelasting.nl/catalogus1938-39.html>.

2. Metaaldetectieonderzoek Oud-Poelgeest 2017

Op zaterdag 18 februari 2017 heeft de AWN-afdeling Rijnstreek een vervolgonderzoek uitgevoerd naar mogelijke metaalvondsten van het Canadese kamp dat in de meidagen van 1945 gelegen heeft in het park rondom het kasteel Oud-Poelgeest te Oegstgeest. In 2015 was het noordwestelijke perceel bij het kasteel onderzocht, nu het zuidoostelijke deel van het park.

Op het terrein was een meetsysteem uitgezet dat weergegeven is in onderstaande figuur.

Afb. 3.1. Het meetsysteem voor het metaaldetectieonderzoek in het park Oud-Poelgeest, 2017.

De vakken waren dit keer gemakshalve wat groter gemaakt, 20 bij 30 m groot, en waren gemarkeerd met plastic band. Ieder vak werd door twee personen afgespeurd: een van hen zocht met de metaaldetector, terwijl de ander zorgde voor de precieze registratie van de vondsten.

Deelnemers detectie onderzoek Oud-Poelgeest 2017:

Vak G1: Bert Scheepers en Pierre van Grinsven

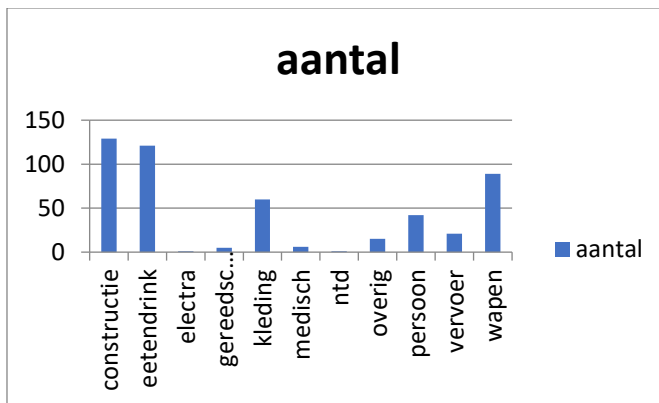
Vak G2-G5: Han Maksymiak en Bert Scheepers

Vak H1-H4: Peter Bakker en Ruurd Kok

Vak H5: Joost Dingemans en Hans-Willem van der Leeuw

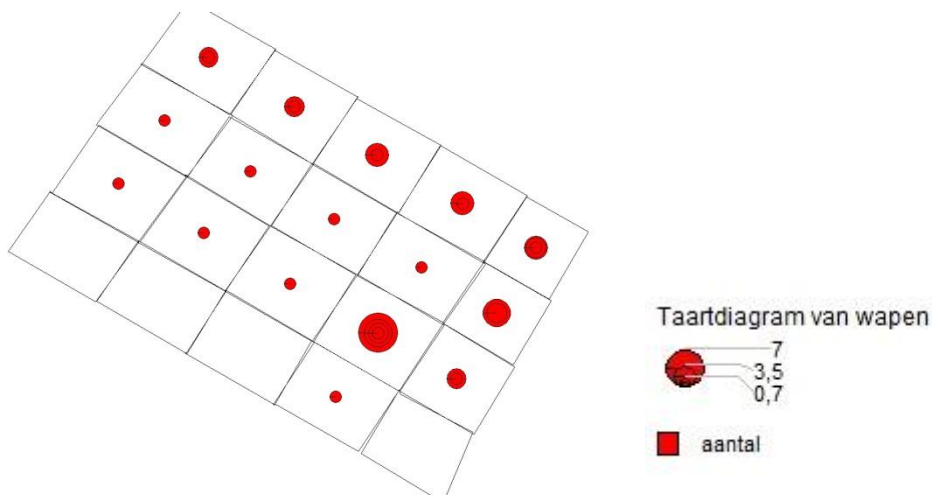
Vak J1-J5: Ed der Nederlanden en Piet de Baar

Er zijn weer veel metaalvondsten gedaan, waarvan het grootste deel bestond uit recente materialen zoals kroonkurken, blik, bouwmaterialen en onderdelen van auto's en fietsen. Deze vondsten zijn na verwerking in de database gedeselecteerd (weggegooid). Bij dit onderzoek zijn meer militaire relictten gevonden dan bij het onderzoek in 2015, dat was uitgevoerd in het noordwestelijk deel van het park. Met name is er veel meer munitie gevonden en militaire gespen. Van de ongeveer 60 munitierestanten zijn 21 van Canadese herkomst. De metaalvondsten zijn verdeeld in een aantal subgroepen naar mogelijk gebruik, zoals in afb. 3.2 is weergegeven.

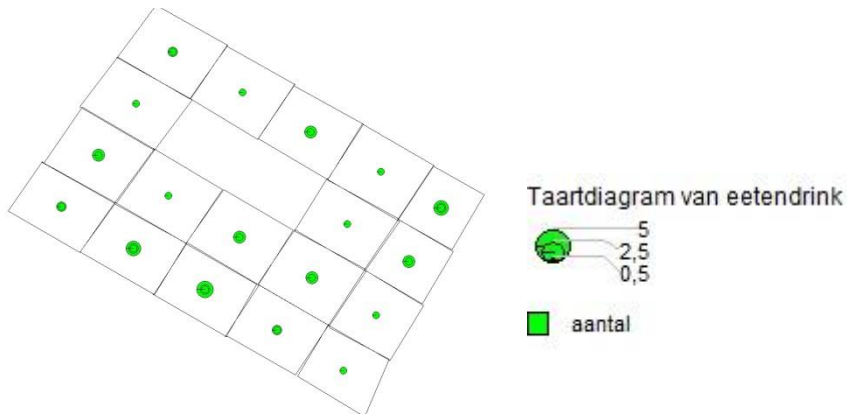

Afb. 3.2. Metaalvondsten onderverdeeld in gebruiksgroepen.

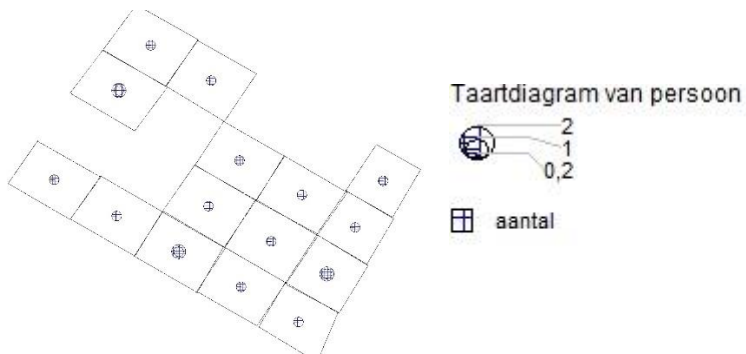
Van iedere gebruiksgroep is nagegaan hoe de verdeling was over de meetvlakken, dit om na te gaan of er mogelijke concentraties gevonden konden worden. In afb. 3.3 en 3.4 is de verdeling gegeven voor de categorie wapen en eten/drinken.

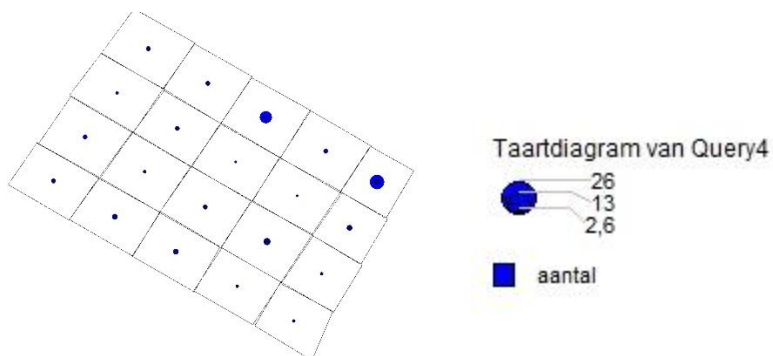
Afb. 3.3. Verspreiding categorie wapen.

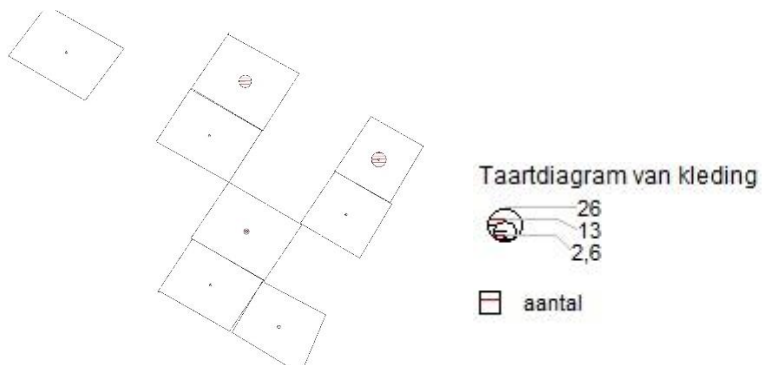
Afb. 3.4. Verspreiding categorie eten/drinken.

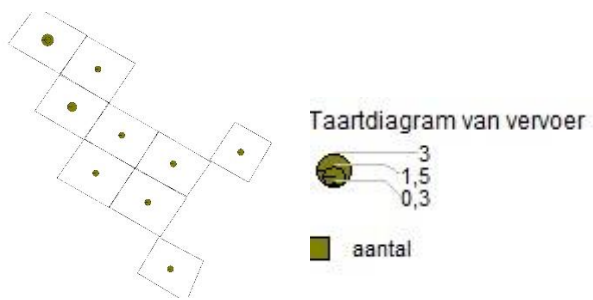
Afb. 3.5. Verspreiding categorie persoon.

Afb. 3.6. Verspreiding categorie constructie.

Afb. 3.7. Verspreiding categorie kleding.

Afb. 3.8. Verspreiding categorie vervoer.

De vondsten die gerelateerd zijn aan wapens lijken meer aan de rand van het park gevonden te zijn, terwijl de categorie eten/drinken veel meer verspreid over het hele terrein is aangetroffen.

Een aantal sfeerimpressies.

Afb 3.9. Aan het werk.

Afb. 3.10. Het detectieonderzoek.

Er zijn nu veel meer metaalresten gevonden die aan de Tweede Wereldoorlog gerelateerd konden worden. Er zijn 89 delen van kogels gevonden. De onderverdeling is weergegeven in Tabel 3.11.

subgroep	Som van aantal
hagelpatroon	4
huls	19
kogel	41
patroon	25

Afb. 3.11. Onderverdeling kogelresten.

De kogelresten zijn beschreven in Bijlage 1. Bijzondere wapenvondsten waren de Duitse signaalpatronen; deze zijn ook in bijlage 1 beschreven.

Er zijn ook veel meer militaire gespen gevonden, heel curieus in vak G3 19 stuks en in vak G5 26; een bijzondere concentratie van gespen dus.

Afb. 3.12. Voorbeeld van gevonden gespen.

Er is slechts één knoop gevonden van een militair uniform en wel een van het Nederlandse leger.

Afb. 3.13. Knoop Nederlands uniform.

Een bijzondere vondst was een vrijwel compleet ijzeren spalk van vóór de Tweede Wereldoorlog.

Afb. 3.14. Beenspalk.

De complete vondsten en determinatielijst zijn verwerkt in een Access-database die te raadplagen is op de website van onze afdeling.

3. Conclusie

Zoals het kampement in Oegstgeest moeten er vele zijn geweest, vanaf het moment dat de geallieerden vanaf najaar 1944 delen van Nederland hadden bevrijd. Alhoewel op diverse plaatsen bij archeologische onderzoeken bij toeval resten en sporen van dergelijke kampementen zijn aangetroffen, is – voor zover bekend – geen van deze kampementen eerder systematisch onderzocht. Aangezien dergelijke kampen te beschouwen zijn als kortstondig gebruikte, tijdelijke nederzettingen, zou het in principe mogelijk moeten zijn om op basis van de vondstspreading uitspraken te doen over ligging en inrichting ervan.

Het kamp in Oud-Poelgeest blijkt helaas geen geschikte locatie voor dergelijk onderzoek. Afgezien van beperkingen door de dichte bodembedekking op het landgoed, is het beeld van de vondsten hier lastig te lezen door het intensieve gebruik van het park voor diverse activiteiten voor, tijdens en na de oorlog. De vondsten weerspiegelen dat gebruik. Mogelijk zijn in de bodem gesloten contexten bewaard gebleven met materiaal van het kampement. Goede kandidaten hiervoor zijn de door de Duitsers aangelegde *Splitterboxen* die na de oorlog zijn dichtgegooid en mogelijk vondstmateriaal bevatten. Hierbij moet direct worden opgemerkt dat een ooggetuige zich herinnert na de oorlog juist in deze kuilen naar oorlogssouvenirs te hebben gegraven.⁶

Ondanks het feit dat de meeste onderzoeksvragen niet kunnen worden beantwoord, heeft het onderzoek enkele vondsten opgeleverd die een illustratie vormen van het gebruik van het park door de tijd heen. Wanneer de inhoudelijke onderzoeksvragen worden losgelaten en wordt gekeken naar de meer algemene doelstellingen van het onderzoek, dan kan zonder meer worden gesteld dat het onderzoek een goed beeld heeft gegeven van de mogelijkheden en beperkingen van gericht onderzoek in het terrein naar resten uit de Tweede Wereldoorlog.

Ook kan worden vastgesteld dat het onderzoek zeker een bijdrage heeft geleverd aan het bevorderen van belangstelling voor de lokale oorlogsgeschiedenis. Een kennis van een van de zoekers bleek als jongen het kampement te hebben bezocht en is bij het onderzoek komen kijken.

Afb. 4.1. Nogmaals de boom met inkervingen, maar nu met een vroegere gebruiker van het terrein.

Naar aanleiding hiervan is hij geïnterviewd door de Historische Vereniging Oud Oegstgeest, wat heeft geleid tot publicatie van zijn verhaal.⁷

⁶ Keulemans, 1997.

⁷ Harkema & Niekus, 2015.

Van het onderzoek van 2015 is een artikel verschenen in *Westerheem*. Delen van dat artikel zijn verwerkt in dit rapport.

Bijlage I. Informatie over de gevonden kogelresten.

wapen							
Id	functiegroep	subgroep	determinatie	aantal	datering	land	bijzonderheden
1	wapen	kogel	9x19 parabellum	1	WOII		
2	wapen	hagelpatroon	bodemstempel	2	na WOII	België	
27	wapen	huls	30M1	1	WOII	?	
28	wapen	huls	NTD kapot	1	WOII		
29	wapen	hagelpatroon	bodemstempel	2	na WOII	België	
47	wapen	patroon	9x19 compleet	1	WOII	Engeland	
48	wapen	huls	9x19hele huls	1	WOII	USA	
49	wapen	kogel	Punt	3	WOII	?	
50	wapen	huls	Kapot	1	WOII	Nieuw-Zeeland	
51	wapen	huls	huls kapot 65R	1	WOII	Canada	
52	wapen	patroon	Signaalpatroon	1	WOII		
61	wapen	kogel	Musket	1	voor WOII		
62	wapen	kogel	9x19	3	WOII	Canada	compleet
63	wapen	kogel	9x19	1	WOII	?	compleet
64	wapen	huls	Kapot	1	WOII	Canada	
65	wapen	huls	Kapot	1	WOII	Engeland	
66	wapen	huls	Kapot	1	WOII	Nieuw-Zeeland	
67	wapen	kogel	punt los	1	WOII	?	
68	wapen	kogel	7.7x56R compleet	1	WOII	Canada	
81	wapen	patroon	9x19 compleet	3	WOII	Canada	
82	wapen	huls	Kapot	2	WOII	Canada	
83	wapen	huls	7.7x56R hele huls	1	WOII	Canada	
84	wapen	kogel	Punt	1	WOII	?	
85	wapen	patroon	Signaal	2	WOII	Duitsland	
86	wapen	patroon	Hagel	1	na WOII	België	
116	wapen	kogel	9x19	1	WOII	Canada	compleet
117	wapen	kogel	9x19	1	WOII	Engeland	compleet
134	wapen	huls	9x19	1	WOII	Engeland	incompleet
135	wapen	patroon	Hagel	1	na WOII	België	
139	wapen	huls	Stuk	1	WOII		
147	wapen	kogel	Punt	1	WOII		
148	wapen	kogel	9x19	1	WOII		compleet
149	wapen	kogel	Hagel	1	na WOII	België	

wapen							
Id	functiegroep	subgroep	determinatie	aantal	datering	land	bijzonderheden
157	wapen	huls	incompleet type R	2	WOII	Engeland	
158	wapen	patroon	Hagel	4	na WOII	België	
171	wapen	kogel	7x7 5,6 R compleet	1	WOII	Engeland	
187	wapen	patroon	Signaalpatroon	1	WOII		Eley London
199	wapen	kogel	7,7x63 compleet	1	WOII	USA	
200	wapen	kogel	7,7x56 R compleet	1	WOII	Engeland	
201	wapen	kogel	7,92x57 hele huls	1	WOII	Tsjechië	
202	wapen	kogel	8x57 hele huls	1	WOII	Oostenrijk	
203	wapen	kogel	8x57 hele huls	1	WOII	Duitsland	
204	wapen	kogel	8x57 kapotte huls	1	WOII	Oostenrijk	
205	wapen	kogel	R kapotte huls	1	WOII	Canada	
206	wapen	kogel	9x17 compleet	1	WOII	België	
207	wapen	kogel	38/200 compleet Webly/Enfield Revolverkogel	1	WOII	?	
208	wapen	patroon	Hagel	1	na WOII	België	
330	wapen	patroon	lichtkogel met bodemstempel	1			
228	wapen	kogel	9x19 compleet	4	WOII	Canada	
229	wapen	kogel	9x19compleet	2	WOII	Duitsland	
230	wapen	kogel	11,43x23 compleet	1	WOII	USA	
231	wapen	kogel	6,5x53 R compleet	1	WOII	?	
232	wapen	huls	7,7x57 hele huls	1	WOII	Oostenrijk	
233	wapen	huls	kapotte huls R	2	WOII	Engeland	
234	wapen	kogel	punt los	1	WOII	?	
235	wapen	patroon	Signaal	7	WOII	Duitsland	
271	wapen	kogel	9x19 compleet	2	WOII	Canada	
272	wapen	kogel	9x19 compleet	1	WOII	Duitsland	
273	wapen	kogel	7,7x56 R compleet	1	WOII	Canada	
274	wapen	kogel	7,7x56 compleet	1	WOII	?	
275	wapen	huls	kapot R	1	WOII	Engeland	
276	wapen	patroon	Signal	1	WOII	?	
277	wapen	patroon	Hagel	1	na WOII	België	

Een bijzondere groep munitie zijn de signaalkogels, weergegeven in Tabel 3.12.

Oud-Poelgeest signaalpatronen

vak	aantal	lengte	merk	rand/slaghoed	Opmerkingen/opschrift
J4	1	8,1*	groene band	ontbreekt	gedeelte datum . 11.42
	1	“	rode band	(deels?) gekarteld Ook rode cirkel	met rode afsluitdop (gevuld!)
	1	“	?	half glad/half gekarteld	
	1	“	?	?	
	1	?	huls zwart?	glad	
	1			glad	alleen bodemstempel
	1	3 cm			gedeelte patroon
J5	1	13,4*	blauwgroene band	glad	
K4	1	incompleet	groene band	glad	zwarte letters: sau ver
	1	incompleet		glad	alleen bodemstempel
G3	1	7.5 cm incompleet	zwarte band	ontbreekt	
G5	2	13,4	blauwgroen parachootje	glad	blauwe letters: Fallschirmrauchpatrone verbrauch bis 31.1.45
		13,4	blauwgroen parachootje	glad	zwarte letters: Fallschirmrauchpatrone, Verbrauch bis 28.2.45

*) lengte volgens voorschrift resp. 82,5 mm en 135 mm

Noten

1. Ruurd Kok is archeoloog met een bijzondere belangstelling voor archeologie van de Tweede Wereldoorlog. Hij was op persoonlijke titel initiatiefnemer en organisator van het metaaldetectie-onderzoek op Oud-Poelgeest.

Pierre van Grinsven is bestuurslid van de AWN-afdeling Rijnstreek en trad op als veldwerkcoördinator voor het metaaldetectieonderzoek op Oud-Poelgeest.

Han Maksymiak is al detecterend gegrepen door de historie en is zich als AWN-correspondent gaan inzetten voor het archeologisch, gemeenschappelijk belang, in het bijzonder voor dat van zijn woonplaats Warmond.

Literatuur

- Harkema, I. & J. Niekus, 2015. 'Ik ben een vrijbouter geweest, altijd' [interview Teun Heeren]. *Over Oegstgeest* 27.2, pp. 10-16.
- Kok, R.S., 2014. Een enquête onder amateur-archeologen over archeologie van de Tweede Wereldoorlog. Over de beperkte bekendheid en de grote zeggingskracht van oorlogsresten in de bodem. *Westerheem* 63.6, pp. 361-372.
- Kok, R.S., 2015. 'Archers' op Poelgeest. Bijzonder Canadees geschut bij de bevrijding van Leiden en Oegstgeest. *Over Oegstgeest* 27.1, pp. 6-8.
- Kok, R.S. & J.A.T. Wijnen, 2012. *Oorlog op de plank: inventarisatie en potentie van oude archeologische opgravingen met sporen en vondsten uit de Tweede Wereldoorlog*. RAAP-rapport 2546. Weesp.
- Kok, Ruurd, Pierre van Grinsven en Han Maksymiak, 2019. 'Systematische metaaldetectie van een Canadees kampement uit mei 1945 op landgoed Oud-Poelgeest te Oegstgeest'. *Westerheem* 2019, 250-260.
- Keulemans, M., 'Leger zoekt weer in Poelgeest. Speuren naar restanten uit Tweede Wereldoorlog'. *Leidsch Dagblad*, 20 maart 1997.
- Keulemans, M., 'Oud-Poelgeest bomvrij.' Leger vindt 'slechts' 23 kogels op landgoed. *Leidsch Dagblad*, 19 januari 1998.
- Lugt, F., 2014. *Oud-Poelgeest. Van middeleeuws kasteel tot rustplaats in de Randstad*. Oegstgeest, Vereniging Oud-Oegstgeest.
- Noordholland de Jong, Th. & B. Rink-Essink, 2000. 'Oud-Poelgeest te Oegstgeest'. In: J. Stöver (red.). *Kastelen en buitenplaatsen in Zuid-Holland*. Zutphen, Walburg Pers. pp. 126-131.
- Swaan, D., 2008. 'Nationale Sint Jorismarsen, ontstaan uit 'Jong Oegstgeest''. *Over Oegstgeest* april 2008, 22-24.
- Wesseling, M., 2014. 'Het kasteelpark'. In: F. Lugt, *Oud-Poelgeest. Van middeleeuws kasteel tot rustplaats in de Randstad*. Oegstgeest, Vereniging Oud-Oegstgeest. pp. 107-131.
- Wolkers, J., 1995. *Zwarte bevrijding*. Amsterdam, Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek.